

ANY AMADES

Josep Mas Segura

Aquest any 2009 se celebra el cinquantenari de la mort de Joan Amades i Gelats. Per aquest motiu, l'*Associació Cultural Joan Amades*, impulsa la celebració d'un any homenatge a la vida i obra d'un dels referents de la cultura catalana.

Joan Amades, va néixer al barri del Raval de Barcelona, al carrer Peu de la Creu núm. 15, el dia 23 de juliol de 1890, fill de Blai i de Teresa. Va morir el 17 de gener de 1959, festivitat de sant Antoni.

Trobar un adjectiu que defineixi aquest personatge és molt difícil. Es tracta d'una figura singular, autodidacta, amb un problema a la vista que supleix amb una memòria prodigiosa, gran facilitat per les matemàtiques i una capacitat de treball extraordinària. Es va interessar per l'Esperanto, la llengua creada per Ludwik Lejzer Zamenhof (15/12/1859 - 14/04/1917). Impulsant associacions, congressos, revistes, etc., va arribar a presidir la *Federació d'Entitats Esperantistes Catalanes*. Però segurament la faceta en la qual és més reconegut és la de folklorista. De ben segur li va portar el formar part del món excursionista i del món de l'associacionisme.

El fet que de ben jove, als dotze anys,

tingués una llibreria de vell als Encants Nous de Sant Antoni i de ser un lector interessat i encuriós, el portà a estimar els llibres, apreciar-ne les edicions i valorar el seu contingut.

Arriba al folklore de forma casual, quan pels anys 1915/16, Robert Gerhard, membre de l'*Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya*, recull unes cançons de la mare de Joan Amades. Escoltant aquestes cançons i comparant-les amb les que cantava una drapaire d'origen francès, així com escoltant o llegint diferents versions d'un mateix conte, segons l'indret d'origen de qui l'explicava, van despertar-li la curiositat i el portà a recollir infinitat de cançons, romanços, goigs, estampes, refranys, rondalles, llibres...

Assisteix a uns cursos a càrrec de Rossend Serra i Pagès, coneixedor i estudiós del folklore català, que l'influència marcadament. Participa al butlletí "*Excursions*" de l'*Ateneu Enciclopèdic Popular*. Col·labora amb Rafel Patxot i Jubert en l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, recollint cançons pels pobles de Catalunya. Intervé periòdicament a Ràdio Associació de Catalunya, amb xerrades sobre costums populars,

tradicions i llegendes dels antics carrers de Barcelona, publicades a *Històries i llegendes de Barcelona. Passejada llegendària pels carrers de la ciutat vella*. Entre el 1933 i el 1937 publica els 42 volums de la *Biblioteca de Tradicions Populars*. Va ser membre del projecte del *Museo de Artes y Tradiciones del Poble Espanyol*. Va treballar a l'*Institut Municipal d'Història de Barcelona*. Dóna conferències, és ponent de congressos d'etnografia d'arreu del món i obté diferents reconeixements internacionals. És un exemple de superació, i tot i patir l'any 1947 un atac de feridura que li deixa la part dreta del cos paralytzada, va continuar amb la seva tasca de recerca i difusió de les nostres tradicions. Les seves obres cabdals són: *Costumari Català. El curs de l'any*. (Cinc volums) i *Folklore de Catalunya*. (3 volums: I, Rondallística; II, Cançoner i III, Costums i Creences).

Va col·laborar amb l'il·lustre ceriverí el Sr. Agustí Duran i Sanpere. A tall d'exemple, ambdós col·laboren a les emissions radiofòniques de l'Institut Municipal d'Història, *Divulgaciones Históricas de Barcelona*; així com també en la rehabilitació del *Poble Espanyol* de Montjuïc. Possiblement la llista sigui més extensa, ja que ambdós personatges són un referent del món de la cultura.

L'any 1940 fou nomenat conservador del Museu d'Indústries i Arts Populars del Poble Espanyol (Montjuïc) i responsable de la Secció de Gravats Populars, a l'arxiu Històric Municipal de Barcelona.

De ben segur que a la seva amplíssima bibliografia, que comprèn més de quatre-centes obres, hi ha moltes referències al

Joan Amades i Gelats

nostre sant. Aquestes són les que tinc avinents:

- Al *Costumari Català*, Salvat Editores, S.A., Barcelona, quarta edició en facsímil, abril de 2003, hi trobem a la pàgina 26 del volum I, la cançó nadalenca "Ara ve Nadal", en un dels versos hi surt el nostre patró. (En donàvem notícia d'aquesta cançó al *Quaderns Barri de Sant Magí*, Núm. 17, pàg. 114).

Al volum IV, de la pàgina 869 a la 886, parla de la Festa de Sant Magí. Ens descriu la Festa a Barcelona, Tarragona, Reus, Cervera, Lleida, Benavent i Sant Quintí de Mediona.

Permeteu que copii literalment la descripció de la festa a Cervera: "*La festa de Sant Magí i el repartiment d'aigua remeiera havien revestit a Cervera certa solemnitat, i encara avui se celebren. S'enramaven els carrers, es feia processó i, antigament, s'havia representat un ball*

de moros i cristians. Fins a temps moderns es feia ball de rams i de coques a la plaça. La festa ha perdut molt de la seva importància vuitcentista”. Al llibre *Històries de Cervera II*, Biblioteca de Cervera i la Segarra, Sèrie Nova, núm. 11, Cervera, 1990, hi trobem un text de Mn. Andreu Rovira, la *Batalla entre moros i cristians*, on relata la “batalla” de l’any 1888.

- *Guia de Festes Tradicionals de Catalunya*, Editorial Aedos, Barcelona 1958. A la pàgina 108 i 109, ens parla de la nostra festa.

- *La imatgeria Popular Religiosa a Reus*, Edicions Rosa de Reus, Reus 1953. Recull un gravat de Sant Magí, de Pierre Porxe, de la Col·lecció de l’Institut Municipal d’Història de Barcelona.

- Al Volum XXVII, de Biblioteca de Tradicions Populares, *Oracioner i Refranyer Mèdics*, Barcelona, 1935, (Pàg. 38). Sant Magí és anomenat en una

variant d’una oració per guarir el mal de llomadura.

- *Els Exvots*, Editorial Orbis, Barcelona, 1942. A les pàgines: 41, 67, 95, 106, 117 i 121, hi ha referències al nostre patró.

- *Imatgeria Religiosa, I*, Joan Amades i Josep Colomines, Col·lecció de Boixos Populars de Catalunya, Barcelona 1947. La làmina LXXXVIII i l’explicació de la pàgina 45, corresponen a Sant Magí. Dóna un breu relat de Sant Magí i detalla els altars de Barcelona on hi havia imatge de Sant Magí. Explica que el gravat era de l’imatger Texero i que posteriorment aquest gravat va passar a mans de l’estamper Alegret de Vilafranca del Penedès.

- *Els Goigs*, dos volums, Joan Amades i Josep Colomines, Editorial Orbis, Barcelona 1948. *Volum I*. Consta de 8 capítols: Prefaci. Concepte. Antiguitat i cronologia dels goigs fins el segle XVI. Dels diversos noms donats als goigs. Literatura. La música dels goigs. Els goigs i la devoció popular. Els goigs i les caramelles.

Entre les pàgines 8 i 9 hi ha el facsímil núm. 3. Correspon a un pergami, que es conserva a l’Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, on hi ha una relació d’indulgències, de miracles i uns goigs. (*Vegi’s l’escrit de Josep M. Llobet i Portella, publicat a la pàgina 57*).

A la pàgina 37 hi trobem la notícia d’un manuscrit del segle XVI. Es tracta d’un goig de Sant Magí i d’unes cobles dedicades a Nostre Senyor, a la Mare de Déu i a Sant Magí, datades a Santa Coloma de Queralt el 28 d’abril de 1525. (La nota del peu de pàgina diu: Jaume Massó i Torrents: *Manuscrits de la Biblioteca*

GOIGS
RIOS MAR-
Ma-

DEL GLO
TYR SANT
gi.

PUIX miracles cada dia,
lo Senyor obra per vos
ohiu al que en vos confia,
Sant Magi molt gloriós.

La Divina Omnipotencia
volguè que en esta montanya,
de la alta Brusaganya
fesseu aspera penitencia:
hont vos honra nit , y dia
Lorde de Predicadors,
ohiu al que en vos confia, &c.

No volguè estar ocultada
llum tan clara en una cova,
predicau la lley nova,
que Iesu-Christ nos ha dada:
molta gent se convertia
deixant fos antinchs errors,
ohiu al que en vos confia, &c.

Imperant Maximia
de Christians perseguidor,
altre qual ell per Pretor
à Tarragona envià:
foreu qual ovella pia
presentat à Llop feiús,
ohiu al que en vos confia, &c.

Demantvos ell si creu
aquell magich encantador,
rebelde al Emperador,
Christià so, respogueru?
fols un Deu ianima mia
reponex per son espós,
ohiu al que en vos confia, &c.

En la carcel vos meteren
hont greument vos asfigiren
mes los Angels vos obriren,
y las cadenas romperen:
y tornareu dreta via
à vostra cova gozós,
ohiu al que en vos confia, &c.

No trobantvos al instant
à vostra cova tornaren,
y al torrent vos rossegaren
las pedras ensangrentant:
vuy la terra rosas cria
per hont passà vostre cos,
ohiu al que en vos confia, &c.

Als queus feyan tan gran mal
vehentlos morir de set,
traguereu com à perfect
una font medicinal,
que de tota malaltia
cura al que espera en vos,
ohiu al que en vos confia, &c.

Tornaren alt à la cova,
y altre volta aus arrelltaren,
fins assi hont vos degollaren
pera vos , no ditxa poca:
Christians (obra molt pia)
enterraren vostre cos,
ohiu al que en vos confia, &c.

Lo que pasma tot lo mon,
que als que varen intentat,
de veure lo vostre cos
la vista los vau llevar,

però luego lals tornareu
reclamantvos piadós,
ohiu al que en vos confia, &c.

Les dones quant van de part
invocantvos de bon cor
los serviu de Baluart:
mitigantlos lo dolor,
les esterils feu prenyades
hils donau lo fruyt dixós,
ohiu al que en vos confia, &c.

De Pigota , y de la Rosa
sou singular advocar,
puix als queus han reclamat
ab voluntat fervorosa
los curau , y ab alegria
visitan lo vostre cos,
ohiu al que en vos confia, &c.

A aquells que son trencats
hius reclamen de bon cor,
promptament restan curats
ho alcançau del Senyor:
curarèu llurs malalties
Febres , Cortanes , Dolors,
ohiu al que en vos confia, &c.

TORNADA

Gozau ara victoriós
de IESVS Fill de Maria,
ohiu al que en vos confia,
Sant Magi molt gloriós.

ÿ. Ora pro nobis Beate Magine. R. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

O R E M V S.

Presta quasumus omnipotens Deus, ut intercedente Beato Magino Martyre tuo, & à omnibus adversitatibus liberemur in corpore, & à pravis cogitationibus unndemur in mente. Per Dominum, &c.

Ab llicencia · En Girona, per GERONYM PALOL, Any 1690.

de l'Ateneu Barcelonès, dins "Revista de bibliografia catalana". Barcelona. 1901. Vol. I, pàg. 21).

A la pàgina 113, hi trobem el facsímil LVII, *Goigs del gloriós Martyr sant Magí. Ab llicència, En Barcelona, en casa de Ioseph Forcada, devant lo Palau del Rey, Any 1660.*

A la pàgina 192 hi trobem transcrits els goigs de Sant Magí del pergami publicat al facsímil III. (*Vegi's la imatge de la pàgina 59*).

A la pàgina 235, hi ha el facsímil CX-XIII, *Goigs del gloriós martyr Sant Magí. Ab llicència: En Girona, per Geronym Palol, Any 1690.*

A les pàgines 293 i 294, el manuscrit del facsímil III, serveix d'exemple per explicar les indulgències que acompanyaven la lectura o el cant dels goigs.

A la pàgina 304 hi recull una relació dels cants de goigs a Barcelona l'any 1791, trets del dietari de Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà. És curiós que els de Sant Magí es cantin el dia 27 d'agost.

Volum II. Consta de 10 capítols: Els goigs impresos. Les estampes. L'ornamentació. Fesomia tipogràfica. Més sobre goigs impresos. Expansió dels goigs. El col·leccionisme dels goigs. Bibliografia. Índex de Goigs. Índex toponímic.

A les pàgines 3 i 4 ens explica la procedència del manuscrit publicat al facsímil III del Volum I.

A la pàgina 55, dins del capítol "Espampes", dóna notícia del goigs a doble foli que publica al facsímil 2.

A la pàgina 67, explica com el mateix

boix serveix per estampar diferents advocacions. (*Mare de Déu de les Pellisses o de Llanera, de Castellet, del Patrocini, del Remei, de Viladordis i de la Verge de la mateixa advocació venerada al Santuari de Sant Magí de la Brufaganya...*).

A les pàgines 78 i 79, demostra que Antoni Noguera és l'autor del gravat del *Goig en alabansa del gloriós Mr. Sant Magí, que's venera en lo seu propi santuari de la Muntanya de la Brufaganya*. Manresa: Impremta i Llibreria de Lluís Roca, S. Miquel, 15.1899.

A la pàgina 88, al capítol "Ornamentacions", fa referència a "*El gloriós sant Matgi, advocat de trencadura per tots els seus devots i benefactors*".

Entre les pàgines 136 i 137, publica el facsímil 2, és un goigs de doble foli, acolorit. *LO MIRACULOS MARTIR DE CATALUNYA SANT MAGI, que se venera en la antigua iglesia de san Miquel de la ciutat de Barcelona.*(Sic).

A la pàgina 149, detalla les edicions de goigs de sant Magí estampats el segle XVII, dels quals en dóna referència Sanç Capdevila a *Història compendiada del Santuari de Sant Magí*, Tarragona, 1924.

A la pàgina 173, encapçalant el capítol "El col·leccionisme dels goigs", hi ha un gravat de Sant Magí.

- *Folklore de Catalunya*. Editorial Selecta, S.A., Tercera edició: 1982, Barcelona, (3 volums: *Rondallística; Cançoner i Costums i Creences*).

Al volum II, *Cançoner*.

Capítol I - Cançons de bressol. A la pàgina 3 hi ha una variant de la cançó núm.

LO MIRACULOS MARTIR DE CATALUNYA SANT MAGI,
que se venera en la antigua iglesia de san Miquel de la ciutat de Barcelona.

Lo Illm. Sr. Don Pere Copons y de Copons, Arxibisbe de Tarragona, concedí 80 dies de Indulgencia á los que resan un Pare nostre, y una Ave Maria devant de esta Imatge de sant Magi; y altres 80 á los que se exercen en sa Cofraria.

Lo Illm. Sr. P. Manuel Lopez de Guirre, Bisbe de Barcelona, concedí 40 dies de Indulgencia per cada rogada que resan ditas Oracions de un Pare nostre y una Ave Maria; y lo mateix concedí la Illm. y Rev. Sr. D. Fr. Joseph de Merqui, Bisbe de Solsona.

Paix miraclos cada dia lo Seyyor obra per Vos; oiu al que en vos confia, etc.
Sant Magi molt glorios.
La Divina Omnipotencia volgué que en esta montanya de la alta Brufaganya fosses aspera penitencia: Ihoit vos honra nit y dia lo dejó de predicadors; oiu al que en vos confia, etc.
No volgué estar oculta la llum tan clara en una cova, predicabau la lley nova que Joascrist nos ha dada: Molta gent se convertia dejant sos antics errors; oiu al que en vos confia, etc.
Impertant Maximà de Cristiana peregrinador, altre caal ell per Preter á Tarragona enviá:

Foren cual ovella pia presentada al llop ferís; oiu al que en vos confia, etc.
Devanantvos ell si eren aquell mago encantador? Cristia so, responguereu: Sols un Deu la anima mia regoneix per son espís, oiu al que en vos confia, etc.
Es la presó vos moteren, abont greuement os afligien, mes los Angels os obriren, y las cadenas romperen: Y tornareu dreta via á vostra cova goisó; oiu al que en vos confia, etc.
No trobantvos, al instant á vostra cova tornareu, y al torrent vos rosegaren, las pedras emangrestan: Vuy la terra rossa cria

per abont passá vostre cos; oiu al que en vos confia, etc.
Als quens feyan tan gran mal venentlos morir de set, tragueren cum á perfet una font medicinal; Que de tota malaltia cura al que espera en vos: oiu al que en vos confia, etc.
Torsareu dali de la cova, y altra volta os arrastrenen sans así, abont vos degollaren, per vos no fos dilja poca: Cristiana (obra molt pia) esterrareu vostre cos; oiu al que en vos confia, etc.
Lo que pasma tot lo mon, que als que vareu intentar de veurer lo vostre cor, la vista los van llevar: Pero luego als la tornareu, reclamantnos piados;

oiu al que en vos confia, etc.
Las donas cuan van de part invocantvos de bon cor, las serviu de baluart, mitigantlos lo dolor: Las esterils feu fecundas, y 'ls donau lo fruit ditjís; oiu al que en vos confia, etc.
De pigota y de la rosa soo singular Avocat, poig als qui os han reclamát ab voluntat fervorosa los curau, y ab alegría visitau lo vostre cos; oiu al que en vos confia, etc.
Tots aquells que son trencats, y os reclaman de bon cor, prontament restan curats ho alcanan del Seyyor: Carau de llurs malaltia, febres, cuartanas, dolers; oiu al que en vos confia, etc.

TORNADA.

Gozián ara victorios de Jesus Fill de Maria; oiu al que en vos confia, Sant Magi molt glorios.

y. Ora pro nobis, Beata Magiane.
y. Ut digni officium precationibus Christi.

OREMUS.

Præcibus quæsumus, Omnipotens Deus, ut intercedente Beato Magiano, Martyre tuo, & cunctis ad-versariis liberemur in corpore, & à pravis cogitationibus mundanarum in mente. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

7. Diu: “*Sant Magí, feu-me'l dormir...*”. Cantada per Felipa Lladó de l'Albi (1919).

Capítol XLIV - Cançons de captaire. A la pàgina 776 publica amb el núm. 3.336, la cançó *Sant Magí*. Cantada per la seva mare, Teresa Gelats. Recull altra bibliografia on es pot trobar aquesta cançó. (Un fragment d'aquesta cançó va inspirar a Jordi Sàrries pel disseny del cartell de la festa de l'any 2007).

Segurament que mai reconeixem prou la feina feta per Joan Amades ni tampoc la dels altres folkloristes. Pels estudiosos són un referent, un punt de partida i de contrast. Crec que aquest treball de recerca ha de continuar. Avui tenim mitjans tècnics per guardar dades, arxius prou ben organitzats i estudiosos preparats, perquè encara que no ens ho sembli, els referents van canviant, els joves tenen unes altres inquietuds, la societat es veu abocada a valorar en extrem la productivitat, el que no rendeix, fora! Ens trobem en que moltes festes populars que encara no s'han perdut, pengen d'un fil! Per exemple: les ballades de sardanes cada dia escassegen més en front de macrofestes, en les que vaig poder comprovar (i patir!), recentment en una celebració veïnal: la música durant tot el dia no va passar de la primera estrofa del “xumba-xumba, xumba-xumba”, però sobtadament per mi, el jovent no va parar de bellugar-s'hi. Segurament que si algun dia els toca de fer una recollida de cançons ho tindran més fàcil: amb un o dos compassos de música passaran...

Si voleu tenir més informació, visiteu la pàgina <http://www.joanamades.cat>, on a més us podreu adherir a les celebracions d'aquest “Any Amades”.

Una altra biografia la podeu trobar al número 72 de *Gent nostra. Amades*. Lluís Calvo Calvo. Edicions de Nou Art Thor. Barcelona. 1990. ISBN: 84-7327-215-3.

També podeu veure a: <http://www.tv3.cat/videos/1361989/Lany-Amades>, la reproducció del programa Nydia emès pel Canal 33 el passat 11 de juliol de 2009.

Fins el 27 de setembre de 2009 podeu visitar al Palau Moja de Barcelona l'exposició “Imatgeria Popular. La col·lecció d'imatge impresa de l'arxiu Joan Amades”.

En motiu d'aquest any d'homenatge, l'Associació Cultural Joan Amades ha dissenyat l'exposició itinerant “*Joan Amades. La memòria del poble*”, la qual arriba a partir del 6 d'agost a l'església de Sant Joan de Cervera, organitzada conjuntament pel Museu Comarcal de Cervera i l'Associació Amics de Sant Magí. En aquesta ocasió, l'exposició s'ha complementat amb els documents referits a Sant Magí de l'obra de Joan Amades.

He d'agrair a l'amic Joan Torrell, secretari dels *Amics dels Goigs de Barcelona*, les facilitats donades per poder documentar aquest article.

GOIGS DEL GLORIOS

Martyr Sant Magi.

PVix miracles cada dia
lo Senyor obra per vos,
ohiu al qui en vos confia
Sant Magi molt glorios.

iuina Omnipotencia
olgue que en cita moutanyá,
de la alta Brufaganya
fesseu aspera penitencia:
hont vos honra nit, y dia
Lorde de Predicadors,
ohiu al que en vos confia, &c.

No volgué estar ocultada
llum tant clara en vna coua,
predicaué la lley noua
que Iesu Christi nos ha dada:
molta gent se conuertia
dexant los antics errors,
ohiu al que en vos confia, &c.

Imperant Maximia
de Christians persegidor,
alere qu' I ell per Pretor
a Tarragona enuia:

foreu qual ouella pia
presentat al Llop feros,
ohiu al que en vos confia, &c.

Demant vos ell si oréu
aquell mago encantador,
Tocide sat, uq evador,
Christia so respogueréu
sols vo Deu lanima mia
regoneix per son elpos,
ohiu al que en vos confia, &c.

En la carcel vos metren
hont greument vos asigiren
mes los Angels vos obriren,
y las cadenas romperen:
y tornareu dreta via
à vostra coua gozós,
ohiu al que en vos confia, &c.

No trobant vos al instant
à voltra coua tornaren,
y al torrent vos rossegaren
las pedras enfangrenant:
vuy la terra posas cria

per hont passá vostre cos,
ohiu al que en vos confia, &c.

Als que us feyan tan gra mal
vehent los diotiflic ter,
traquereu com à persét
vna font neajilun,
que de tota on lairia
cura al que elpera en vos,
ohiu al que en vos confia, &c.

Tornaren alt a la coua
y altra volta us arrostraren,
fets alsí hont vos degollaren
pera vos, no ditxa posa:
Christians (obra moit pia)
enterraren vostre-cos,
ohiu al que en vos confia, &c.

TORNADA.

Gozay ara victorios
de Iesus fill de Maria,
ohiu al que en vos confia
Sant Magi molt glorios.

ÿ. Ora pro nobis Beate Magine. Be. N's digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMVS.

PRESTA QUÆSUMUS omnipotens Deus, ut intercedente Beato Magino martyre tuo & à cunctis aduersariis liberemur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Per Dominum nostrum Iesum Christum &c. Amen.

Ab llicencia: En Barcelona, en casa de Ioseph Forcada, deuant lo Palau del Rey. Any 1660.